

DOX STEREOTYPY A SOUČASNÉ UMĚNÍ?

Centrum DOX je jednou z největších galerií současného umění v České republice. Jeho posláním je představovat současné umění a zároveň vytvářet prostředí, v němž se střetávají a vzájemně inspirují různí lidé, názory a zkušenosti. To se daří také díky společensky angažovanému výstavnímu programu, ze kterého vyplývá důraz na vzdělávání a odbornou i veřejnou interakci: nový pohled na zavedené stereotypy.

Mapu společenských stereotypů připravili: Jiří Raiterman (DOX), Bohumil Kartous (Scio), studenti sexty a septimy Gymnázia Jana Keplera v Praze pod vedením Blanky Pešoutové a žáci devátého ročníku ZŠ Londýnská v Praze s paní učitelkou Petrou Jančákovou. Grafická úprava: Kristýna Greplová (DOX).

Centrum současného umění DOX zrealizovalo během pěti let existence více než 100 výstav současného umění a téměř 400 vzdělávacích programů. Jeho rozmanitý výstavní program vytváří dobré podhoubí pro neformální vzdělávání.

EDUin je obecně prospěšná společnost, která se věnuje problematice vzdělávání. Informuje veřejnost o všem důležitém ve školství a vzdělávání, realizuje a připravuje několik informačních a osvětových projektů.

DVĚ DOBŘE STRÁVENÉ HODINY MAPA SPOLEČENSKÝCH STEREOTYPŮ VZDĚLÁVACÍ MAPA

Centrum současného umění DOX vytvořilo ve spolupráci se společností EDUin interaktivní materiál, který chce pomoci učitelům i žákům při práci s tématem společenských stereotypů: vzdělávací mapa společenských stereotypů a metodický materiál pro pedagogy s mnoha tipy pro využití mapy ve výuce.

VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY K MAPĚ SPOLEČENSKÝCH STEREOTYPŮ

WORKSHOP PRO PEDAGOGY MAPOVÁNÍ SPOLEČENSKÝCH STEREOTYPŮ

Na úvod komentovaná prohlídka aktuální výstavy, kterou vede vždy lektor centra DOX v tandemu s odborníky z oborů, s nimiž se téma výstavy obsahově potkává. Následují ukázkové praxe jako příspěvky k diskusi „Jak pracovat se stereotypy?“ A na závěr praktická dílna s MAPOU SPOLEČENSKÝCH STEREOTYPŮ s následným využitím vybraných uměleckých děl. Ochutnat odjinud + zažít na vlastní kůži.

Termíny pedagogického workshopu na www.dox.cz
Rezervace na adrese: skoly@dox.cz

VZDĚLÁVACÍ PROJEKT PRO ŠKOLY BOURÁNÍ STEREOTYPŮ

Jak nastavit zrcadlo přirozené lidské potřebě „škatulkovat“? Originální animační program navazuje na Mapu společenských stereotypů a vychází především z dlouhodobého úsilí centra DOX nejrůznější stereotypy rozkrývat a narušovat. Program je vždy přizpůsoben věku žáků a studentů a finální podobu může ovlivnit i to, odkud školní skupina pochází. Prakticky pak využívá technik kritického myšlení a důležitou roli hraje i výtvarný a dramatický projev.

Délka programu: 100–120 min
Cílová skupina: 2. stupeň ZŠ a SŠ

MAPA SPOLEČENSKÝCH STEREOTYPŮ

MATERIÁL PRO PEDAGOGY ÚVOD DO DISKUSE O STEREOTYPECH

STEREOTYP

Ustálený a zjednodušený soubor představ. **Stereotypy jsou základem rasových a společenských předsudků** (např. stereotyp Němce, Žida, Roma, podnikatele, bezdomovce, ale třeba i tchyně aj.). **Stereotypy zjednodušují orientaci a rozhodování** a nemůžeme se jim zcela vyhnout, vřdyt' svět okolo sebe se učíme rozlišovat na základě podobnosti věcí a jevů, tedy jejich stereotypizací. Ustálené společenské **stereotypy však podporují primitivní rozlišení „my“ a „oni“**. Člověk je často přebírá v dětství či v mládí od svého okolí. Stávají se součástí jeho identity a jsou proto vysoce odolné. Není náhoda, že stereotypy si vytváříme zejména o lidech a skupinách, s nimiž nemáme vlastní zkušenost.

PROČ MAPOVAT STEREOTYPY?

Stereotypy fungují jako „šuplíčky“. Těžko zařaditelné možnosti řadíme buď špatně, nebo vůbec a zůstávají ležet mimo, většinou zapomenuté. A právě příčka mezi dvěma příhrádkami (co je „normální“ a co už ne) byla tématem nedávné výstavy **POSTIŽENÍ NORMALITOU** v Centru současného umění DOX. Hranice přitom nejsou tak samozřejmé, jak bychom si tajně přáli. **A bariéry si vytváříme především sami. Mapováním stereotypů a jejich uvědoměním bouráme první velkou bariéru: neznalost.**

PODPOROVANÉ OBLASTI PODLE RÁMCOVÝCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ

RVP PRO ZŠ (PRVNÍ STUPEŇ VÍCELETÝCH GYMNÁZIÍ)
Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, tematický okruh Lidé kolem nás, vzdělávací oblast Člověk a společnost; průřezová témata Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Mediální výchova.

RVP PRO GYMNÁZIA

Vzdělávací oblast Člověk a společnost, tematické okruhy Člověk jako jedinec, Člověk ve společnosti; průřezová témata Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Mediální výchova.

RVP PRO STŘEDNÍ ODBORNÉ ŠKOLY

Vzdělávací oblasti odpovídající výše uvedeným oblastem z RVP pro ZŠ a gymnázia, průřezové téma Občan v demokratické společnosti.

JAK PRACOVAT S MAPOU STEREOTYPŮ VE VYUČOVÁNÍ

VHODNÝ VĚK STUDENTŮ:

14—19 let (poslední ročníky ZŠ a SŠ)

ČASOVÁ DOTACE:

2 vyučovací hodiny (hodina práce s mapou, hodina diskuse, nejlépe dohromady)

ORGANIZACE PRÁCE:

skupiny po 2 až 5 žácích

POMŮCKY DO KAŽDÉ SKUPINY:

2x papír A4 (jeden na poznámky, druhý na bubliny), nůžky, lepidlo, barevné fixy, psací potřeby pro každého ve skupině

POSTUP PRÁCE V KROCÍCH:

První hodina — úvodní instruktáž (10 min.)

Žáci dostanou krátké vysvětlení smyslu práce a MAPU SPOLEČENSKÝCH STEREOTYPŮ, která obsahuje tři části.
1. Kontextové schéma stereotypů – seznamuje s tím, jak se většinou stereotypy vytváří. Žáci mají možnost pojem rozšiřovat a doplňovat, např. v „Restauraci českých stereotypů“.
2. Instrukce jak vyrobit a mapovat konkrétní stereotypy, tzv. „nálepky“. **Zde mohou žáci vytvořit nálepku i pro sebe samé.**
3. Samotná plocha k mapování. Jedná se o mapu města, v němž žijí „normální“ lidé (oranžoví) a kromě nich také lidé odlišní (jejich odlišnost má podobu společensky rozšířených stereotypů, „nálepek“). **Úkolem žáků tu bude vystřihnout „nálepky“ na liště pod mapou a umístit je do prostoru města podle návodu,** případně dle vlastní invence. Dialogy postav, své další nápady a komentáře mohou přidávat pomocí bublin, které si vystřihnou z lišty nebo prázdného papíru.

Práce s mapou ve skupinách (30 minut)

Při pilotáži se osvědčilo, když učitel skupiny obchází, práci sleduje a příležitostně poradí. Práce je koncipována jako samostatná, nicméně kromě nejasností se zadáním **může učitel už v průběhu práce s žáky diskutovat o souvislostech.** Výsledek práce by měl každopádně odrazit názory a postoje žáků, tak jak v jednotlivých skupinách vznikly. Dále můžete dát při práci žákům tip, jak lze stereotypy na mapě blíže charakterizovat: popsat, očíslovat, odstupňovat, označit kladným / záporným znaménkem. Pokud tak neučiní, je to v další části naopak příležitost nechat hádat jinou skupinu.

Nezbytná diskuse (40 minut)

Bez diskuze je vzdělávací potenciál MAPY SPOLEČENSKÝCH STEREOTYPŮ výrazně menší. Diskuse by v ideálním případě měla navazovat na práci s mapou. V případě, že učitel naváže okamžitě, doporučujeme sledovat průběh práce a odlišnosti v pojetí jednotlivých skupin, na něž lze navázat v diskusi. Každá skupina by měla nejprve svou vlastní mapu prezentovat ostatním. Prezentace by měla být společná. V rámci prezentace by mělo být uvedeno, kam byly „nálepky“ umístěny a proč, respektive jakými komentáři byla mapa opatřena. Diskuse může započít už při prezentacích prací jednotlivých skupin.

PODPŮRNÉ NÁPADY A TIPY PRO DISKUSI BEZ OBAV, ŽE SE VÁM TO VYMKNE Z RUKOU!

Zvrtlo se mapování stereotypů během práce s mapou v legraci a zesměšňování menšin?

Nebojte se na první pohled kontraproduktivní situace a vytěžte z ní vysoce důležitý poznatek o fungování stereotypů. **Právě typ xenofobního humoru funguje především díky existenci a sdílení stereotypů.** Použijte své vtipy, nebo ten, který je uvedený v 1. části mapy u „Restaurace českých stereotypů“. Stejně tak můžete názorně pracovat s karikaturami. Bez existence a znalosti stereotypů takový humor nefunguje. A není třeba žáky napomínat, aby se nesmáli. Stačí jim vysvětlit souvislosti.

Kdo jsou nejčastěji nálepkovaní lidé ve společnosti? Mají něco společného?

Lze poukázat na to, že nálepky dostávají ti, kdo se nějak odchyli od normy; od toho, co je považováno za běžné a tzv. „normální“: **postižení, homosexuálové, Romové, členové náboženských komunit a jakýchkoliv subkultur vůbec.** Zároveň tito lidé vytvářejí nějakou skupinu, mají tedy jisté společné prvky, na nichž je stereotyp založen: **barva kůže, fyzická anomálie, odlišné názory, chování atp.** Uvnitř společnosti nálepkujeme tedy zejména menšiny, např. etnické a kulturní minority. Předmětem stereotypizace je ale také řada skupin, které se nacházejí vně, jsou nám cizí. Jako příklad lze uvádět stereotypy o jiných národech. Opět může pomoci vtip; těch o „Rusech, Američanech a Češích“ můžete nalézt řadu na internetu.

Jak se stereotypy šíří?

Jak se vlastně v myšlení lidí upevňují?

Žáky možná nepřekvapí, že se stereotypy rozšiřují nejvíce **v rodinách, mezi přáteli, na sociálních sítích** a že k nim přispívají média, škola, práce a další komunity, k nimž patříme. Pokud však sami tuto skutečnost nejsou schopni evokovat, poučte je o tom. Někdy si totiž vůbec nemusí uvědomovat, že si právě budují nějaký stereotyp, protože ten, koho poslouchají, je pro ně přirozená autorita. Poukažte třeba na **propagandistické šíření stereotypů v totalitních režimech,** kde byly některé skupiny lidí systematicky likvidovány (jako např. Židé a Romové v nacistickém Německu), protože **většinová společnost byla ochotna přijmout určité stereotypy na základě nekritického respektu k autoritám.**

Jak moc se na vytváření stereotypů podílejí média?

Média jsou významným faktorem veřejného mínění, což se pochopitelně vztahuje i na to, jaké stereotypy společnost sdílí. Nechejte žáky chvíli přemýšlet o tom, **jak mohou média stereotypy posilovat (nebo oslabovat), v jakých médiích se častěji setkají se stereotypizací (bulvár) a kde naopak častěji najdou informace, které stereotypy zpochybňují.** Určitě ale upozorněte na to, že stereotypizaci se nevyhýbají ani tzv. seriózní média, a že mediální informace je potřeba vždy číst kriticky, nikoliv jako „pravdy“. **Odstup od mediálních informací a připouštění různé interpretace jsou základem života v informační společnosti.**

Setkali jste se s tím, že na vás byl ušit nějaký stereotyp?

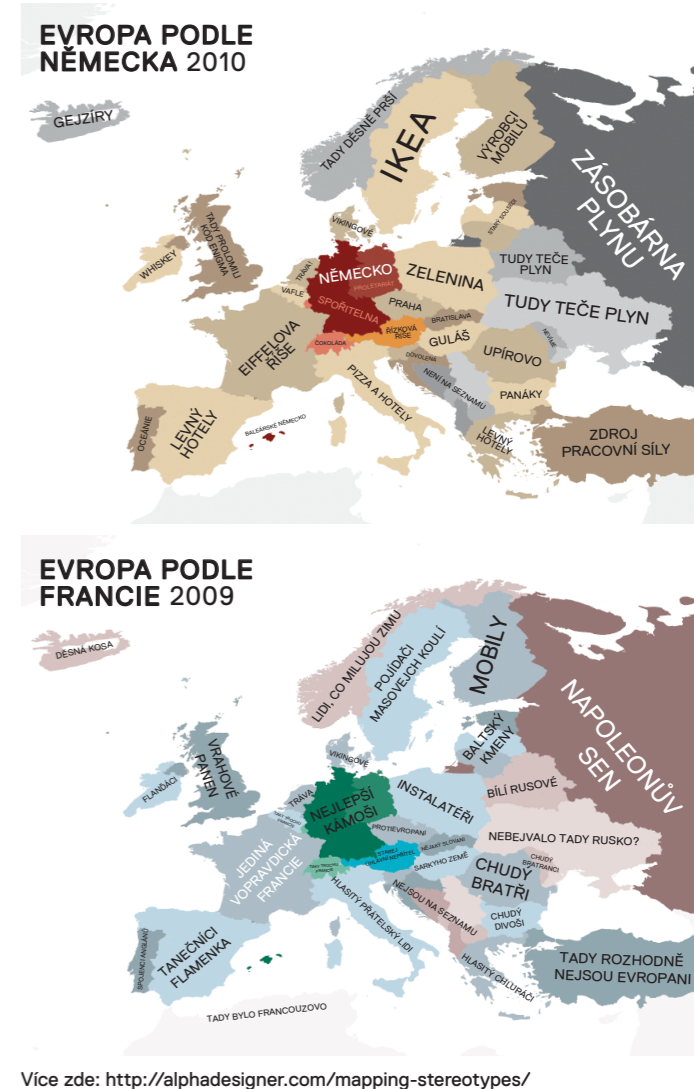
Upozorňujeme: zde vstupujete na poněkud citlivé pole. Ptáte-li se na to, s jakými stereotypy se žáci sami setkali, **může se to značně dotýkat citlivých míst jejich identity.** Na druhou stranu, taková diskuse může pomoci otevřít a odstranit nějaký problém, o němž se nemluví. To samozřejmě záleží na vašem zvážení situace. Diskuse může vážnout a **určitě pomůže, pokud řeknete, s jakými stereotypy jste se v životě setkali vy, učitelé.** Mimochodem, učitelé jsou velmi častými terči stereotypizace, což asi víte nejlépe sami.

Jak stereotypy narušovat?

Jak se jim bránit? Jak ukončit otevřenou diskusi o stereotypyech?

Nechejte žáky chvíli volně uvažovat, často sami velmi přesně vyjádří podstatné myšlenky. Je dobré, když si uvědomí, že se stereotypy nejsme nikdy hotovi, stále přicházejí další. **Základní obranou je ochota kritického odstupu od vlastních názorů.** Skutečně jsou všechny blondýny a policajti blbí? Copak je to pravda? Co je vlastně na homosexuálech tak špatné, že se jich štítím? Proč „nemám rád cikány“? Proč všechny? **Druhým základním principem je nebát se říct opak toho, co si myslí většina. To ale není vždy jednoduché, chce to odvalu.** Důraz na odvalu může být pro žáky ostatně dobrou motivací.

Jako verzi MAPY STEREOTYPŮ můžete ukázat materiál, který zpracovává různé národní stereotypy:

Více zde: <http://alphadesigner.com/mapping-stereotypes/>